

UOT 737

<https://doi.org/10.59849/2710-0820.2025.1.115>

Qənirə Pirquliyeva
Bakı Dövlət Universiteti
Azərbaycan
p_qanira@hotmail.com

QAFQAZ ALBANİYASINDA PARFİYA SİKKƏLƏRİNİN ROLU (PARFİYA SİKKƏLƏRİNİN KATALOQU ƏSASINDA)

Açar sözlər: əlyazmalar və sikkələr, Roma və Parfiya sikkələri, beynəlxalq ticarət yolları

Son illərdə ölkəmizin ərazisində aşkar edilən Parfiya-Arşakilər dövlətinin sikkələrinin araşdırılması prosesində bəzi antik və erkən orta əsr əlyazmalarının məlumatları, həmçinin müəyyən arxeoloji tapıntıları üzərində çalışaraq, gəldiyimiz əsas nəticə ondan ibarət olmuşdur ki, antik dövrün bu möhtəşəm dövləti Azərbaycan-Qafqaz Albaniyasını uzun müddət idarə etmişdi. Elmə məlum olan Parfiya dövlətinin rəsmi xəritəsində Qafqaz Albaniyası əraziləri olmasa da, Qafqazın İsgəndərin ölümündən sonrakı “taleyı” onun sələfləri olan selevkilər tərəfindən həll olunarkən, ərazilərimiz bu imperiyanın təsir dairəsinə daxil edildiyi müəyyən qədər sübuta yetirilir (11-15).

Beləliklə, bütövlükdə müasir Azərbaycan Respublikasının yerləşdiyi ərazilərin erkən dövləti olan Albaniyanın antik və ellin dövrü kifayət qədər zəngin tarixi siyasi hadisələrlə dolu olduğu qədər, həm də iqtisadiyyat tarixi baxımından maraqlı aspektləri üzə çıxarmaqdadır. Hər hansı bir dövlətin iqtisadiyyatı birbaşa siyasi həyatın, idarəetməçiliyin inkişafı ilə bağlı olduğundan aşkar edilən sikkələr, dəfinələr bu sahəni dəqiqləşdirməyə gənuş imkanlar yaratdır.

Ellin dövrünün “kulminasiya”sı olan e.ə.I-İranın I əsrlərində Albaniyanın xarici siyasi aktivliyinin yüksək həddə çatdığı məhz qeyd etdiyimiz numizmatik materiallar daha dəqiq olaraq sübut edir. Öncə göstərilən yüzilliklərdə Yaxın Şərq və Ön Asiyada yerləşən dövlətlər və xalqların işğalı uğrunda iki güclü dövlətin-Romanın və Parfiyanın apardığı müharibələrin həm də Qafqaz-Azərbaycan Albaniyası uğrunda həyata keçirilməsini qeyd etmək lazımdır. Bu cür prosesin həyata keçirilmə səbəbləri sırasın-

da ölkənin təbii sərvətləri və yerləşdiyi coğrafiyanın mühüm önəm daşdığı qeyd etmək lazımdır. Siyasi və hərbi münasibətlərin qarışıqlığı birbaşa özünü mürəkkəb tərkibli sikkə dəfinələrində göstərir.

Araşdırılan dövrün numizmatik materialları keçən əsrdən günümüzədək həm yerli, həm də bəzi əcnəbi alimlər tərəfindən öyrənilməkdədir. Arxeoloji qazıntılar nəticəsində aşkar edilən sikkə dəfinələri Y.A.Paxomov, M.Rəsulova, S.Dadaşova, Ə.Rəcəbli, M.Seyfəddini, K.Qolenko və digər alimlər tərəfindən zaman-zaman həyata keçirilmişdi (7-10; 18,79-100; 3,85-92; 16; 21-23; 6,87-103; 25, 140-147). Ümumilikdə analiz etdikdə, alimlərin araşdırmalarının əsas elmi nəticələrini aşağıdakı kimi qeyd etmək olar:

1. Roma və Parfiya dövləti arasındakı gərgin mübarizələr və fasilələrlə yerinə yetirilən müharibələrin tarixi e.ə.II əsrdə başlayaraq, uzun müddət davam etmişdi. Hər iki dövlətin yerli zərb məmulatlarının tapıldığı topoqrafik məlumatlara görə, Qafqaz və ya Azərbaycan Albaniyası önəmli strateji məkanda olmasına baxmayaraq, əldə edilən qələbə və məğlubiyyətlər nəticəsində vaxtaşırı ticarət yollarının istiqamətini dəyişməsi və bununla bağlı olaraq, ehtimal ki, ticarət münasibətlərinin miqyasının artıb, azalması prosesini həyata keçirməyi bacarmışlar. Belə ki, əgər Romanın qələbəsi baş verirdisə mühüm ticarət magistralının başlanğıcı Qara dəniz sahillərindən Mərkəzi Asiyaya tərəf, əksinə Parfiya qələbə çalır və ya hansısa bir hərbi üstünlük əldə edirdisə, ticarət yollarının istiqaməti Mərkəzi Asiyadan Romaya tərəf, amma Cənubi Qafqazın Xəzər sahillərindən keçərək həyata keçirildir. Bu cür ticarət yollarının is-

tiqamətinin dəyişməsinin nəticənin əsas faktları məhz aşkar edilən numizmatik materiallardan ibarət olan sikkə dəfinələrinin tərkibinin təyin edilməsi və orta statistik analiznin nəticələri vasitəsi ilə göstərmək olar.

2.Qafqaz-Azərbaycan Albaniyası ərazisində Romaya aid olan cürbəcür sikkələrin nisbətən çox sayda və geniş miqyaslarda tapılması dövrü e.ə.I əsrdən başlayır.Faktın əsas səbəbləri sırasında göstərilən yüzillikdə Romanın Pont hökmdarı IV Mitridat Yevpatorla onun müttəfiqi olan Kiçik Asiyanın bəzi yerlərində hakimiyyəti idarə edən II Tiqranla olan uzunmüddətli müharibələr olmuşdu.Müharibənin əsas səbəbləri sırasında Romanın Pont, Parfiyanı məhv etməyi planlaşdıraraq, “dünya ağalığı”nı əldə etmək və Avrasiyada tam hakimiyyəti yaratmaq olmuşdu.Daha konkret ifadə etsək, Pont hökmdarı IV Mitridat cənub, cənub-şərqi Qafqazın kiçik dövlətləri ilə ticarət müqavilələri bağlayaraq, müəyyən iqtisadi dirçəlişi yarada bilmişdi. Bu nəticəni ən azından ölkəmizin ərazində aşkar edilən Vifiniya hökmdarlarından III(e.ə.84-74) və IV Nikomedə(e.ə.90-74) aid olan e.ə. 90-88 ci illərdə zərb edilmiş tetradraxmaların aşkar edilməsində, həmçinin Xınıslı dəfinəsində IV Mitridatı özünə aid olan denarilər,Yaloylutəpə abidəsindən tapılan 2 ədəd denarilər, Bərdənin şatırlı abidəsindən , Afina şəhər dövlətinin eyni nominalı sikkəsinin aşkar edilməsi ilə sübut etmək olar Mingəçevir SES də aparılan qazıntılar zamanı bəzi küp qəbilrlərin içərisində aşar edilən Romanın respublika dövrünə aid olan denariy,(3, 85-92;7,110; 9, 10;10, 22;).

Göstərilən sikkə nümunələri və dəfinələrin tərkibindəki numizmatik faktlar faktlar Romaya aid olan sikkələrin “köhnə dünya”nın bir çox yerlərində, o cümlədən bizim ölkəmizin ərazisində qismən “ticarət kapitalı” statusunu aldığı, yaxud da Romanın daxil olduğu bütün yerlərdə onların pullarının ən qiymətli dəyər vahidi kimi qəbul edildiyini sübut edir. Bu fikrin başqa cür ifadəsi belə ola bilər-Romanın e.ə.II-I əsrlərdə zərb etdiyi sikkələrin demək olar ki, bütün növləri metal növündən asılı olamayaraq, Avrasiya məkanında əsas ticarət kapitalı kimi qəbul edilirdi(15, 292-301; 2, 169-172;3, 85-86;7-9).

3.Parfiya pul nominallarının demək olar ki, bütün Cənubi Qafqazın, o cümlədən Azərbaycan Albaniyasının ərazisində tam olaraq istifadəsi dövrü e.ə. I əsrin ortalarından, daha dəqiq I Orodun (55-38) hakimiyyəti zamanı baş vermişdi. Qeyd etmək lazımdır ki, Orodun hakimiyyəti illəri, ümumiyyətlə alimlər tərəfindən Parfiyanın ən yüksək inkişaf dövrü kimi qiymətləndirilir (19,13). Hələ keçən əsrin ikinci yarısında Mingəçevirdə, Xanlarda (Göygöldə), Yevlaxda məhz küp qəbirlərində insan skeletləri yanında bu hökmdarın adından zərb edilən gümüş draxmalar tapılmışdı. (4,13;1,30).

Beləliklə, göstərilən ərazilərdən tapılan sikkələrin topoqrafik analizi və yaxud coğrafi baxımdan fikir verildikdə bu bölgələrin Kür çayının sahilində, yaxınlığında yerləşməsi və daha çox dağətəyi zonalarda olması baxımdan məhz əsas ticarət yolunun buradan keçməsi faktını qeyd edə bilərik.Demək Kür çayının yuxarı, aşağı və orta axarı nəinki daxili məhəlli xarakterli ticarət yolları, həm də beynəlxalq ticarət yollarının əsas marşrutu olmuşdu. Əlbəttə ehtimal etmək olar ki, beynəlxalq su yolu funksiyasında da Kür çayı mühüm rol oynamışdı. Bu zaman Cənubi Qafqazda müəyyən müstəqilliklər, yəni nominal asılılıqlar dövrü-süzerenlik zamanı kimi də tarix elmində qəbul edilir(17,115-116;5,15). Bununla da region ərazisindən keçən ticarət yollarının istiqamətinə baxdıqda, buraların yeli hakim siniflərə aid olduğu şübhə doğurmur. Belə bir siyasi-iqtisadi azadlıq zamanında xarici ticarət münasibətlərində Parfiyanın və qismən Romanın respublika dönəminin sikkələri, daxili bazarların pulla təminatı isə yerli zər-xana məhsulların vasitəsi ilə rahatlıqla həyata keçirilə bilərdi. Bu mülaziməti sübut edən maraqlı numizmatik faktlardan Azərbaycan Albaniyasının tarixi ərazilərində aşkar edilən e.ə. I əsrin sonları və eranın I əsrinə aid olan IV Fraata aid olan draxmaların Mingəçevirdən, Bərdədən, Biləsuvar yaxınlığından,Qubadan, Dərbənd şəhəri ətrafından, Muğan düzündə Qaradonlu kəndindən və digər yerlərdən aşkar edildiyi elmdə öz əksini tapmışdı.Maraqlı fakt ondan ibarətdir ki, göstərilən sikkələrin əksəriyyəti Parfiyanın növbəti və uzunmüddətli paytaxtı olan Ekbatan-tarixi Həmədan şəhərində zərb edilmişdi (6,87).

4.Müasir Azərbaycan Respublikasından günümüzədək aşkar edilən Parfiyaya aid olan

sikkələrin ümumi təsnifatlaşmasını apardıqda maraqlı elmi nəticələr əldə edilir. Belə ki, Parfiyanın təsiri altında olan ərazilərdə, o cümlədən indiki Azərbaycan Respublikası və tarixi qərb torpaqlarımızda yaradılan Ermənistan ərazisində cəmi bir ədəd mis sikkə keçən əsrin 60-cı illərində Şirvanşahlar sarayında həyata keçirilən arxeoloji qazıntılar zamanı aşkar edilmiş və tərifimizdən 2010-cu ildə Gürcüstanda keçirilən “Qafqazın arxeologiyası, etnoqrafiyası və folkloru” adlı beynəlxalq konfrans materiallarında çap edilmişdi (13, 34-35). Bir ədəd oxşar mis sikkə Gürcüstanın Qori şəhərində aşkar edilmişdi. Gümüşdən hazırlanan draxmalar əsasən I Mitridat (e.ə. 171-138), II Mitridat (e.ə. 123-88), I Orod – (e.ə. 90-80), Sanatürk e.ə. (77 – 70), III Fraat (e.ə. 70-57), III Mitridat (e.ə. 57-54), IV Fraat (e.ə. 35 – 2), II Artaban (10-38), II Qotarz (40-51), I Vologez (51-78), III Artaban (80 – 90), IV Mitridata (129 – 140) aiddir (24). Bu pulların sikkə dəfinələrinin tərkibində ilk tapıntısı Şamaxının Xınıslı kəndində keçən əsrin ortalarında aşkar olunmuşdu. Dəfinədə antik dövrün tanınmış və elmə məlum olan Frakiya, Vifiniya, Pont, Selevkiyaya aid olan draxmalar və tetradraxmalar arasında həm də Parfiyada zərb edilmiş eyni dəyərli sikkələr aşkarlanmış və elmə daxil edilmişdi. (23,59). Tərkibində Parfiya sikkələri mövcud olan ikinci belə bir dəfinə 1960-cı ildə Əli Bayramlı (Şirvan) bölgəsinin Xersonovka(Sabirkənd) kəndində aşkar edilmişdi. Xronoloji baxımdan bu dəfinə eramızın I əsrinə aid edilmişdi. (23, 317). Üçüncü zəngin dəfinə Qəbələ qazıntıları zamanı Çuxur Qəbələdən aşkar edilmişdi. (23,322).

Yuxarıda qeyd etdiyimiz kimi, Azərbaycan Albaniyasının pul dövriyyəsində e.ə. II əsrdən Parfiya gümüş draxmalarının axını başlayır. Bu draxmaların təhlili göstərir ki, onlar əsasən Atropatena, yəni Cənubi Azərbaycanda zərb edilən dəyər vahidləridir. Bu ticarət yolu Xəzər dənizinin cənubu və cənub-şərqindən, qərb sahilı boyunca - qərbə və şimal-qərbə doğru uzanırdı (21, 23). Müvafiq dövrdə mühüm ticarət marşrutu – İpək yolu vasitəsilə Roma dövləti Şərq ölkələrindən Çin, Hindistan və Mərkəzi Asiya ilə əlaqə yaradırdı və böyük iqtisadi gəlir əldə edilirdi.

Azərbaycan Respublikası ərazisində aşkar edilən Parfiyanın pul zərbi əsasən gümüş draxma

və tetradraxmalarla təmsil olunur. Tetradraxmalar e.ə. III – II əsrlərdə Makedoniya, Mesopotamiya, Suriya, Kiçik Asiyada zərb edilmişdir və dövriyyə vasitəsi funksiyalarını yerinə yetirirdi. Numizmatik araşdırmalara əsasən bu dövrdə Albaniyada Parfiya draxmaları və qismən də olsa, az sayda Roma denariləri yerli sikkələrlə – gümüş bənzətmələrlə yanaşı dövr edirdi. Məhz belə sikkələr əlverişli tədavül vasitəsi olaraq pul hesablaşmalarını sadələşdirirdi. Professor Əli Rəcəblinin tədqiqatlarına əsasən Parfiya gümüş sikkələrinin intensiv axınını iki qrupa bölmək məqsədəuyğundur:

I. IV Fraatın (e.ə. 35 - 2) hakimiyyəti dövründə zərb edilən sikkələr;

II. III Artaban (80 - 90) və varisləri dövründə (105 - 228) zərb edilən sikkələr.

Numizmatik tapıntılara əsasən birinci qrupa aid edilən sikkələr aşağıdakı Arşaki hökmdarları dövründə zərb edilib: 1. I Ərşak (e.ə. 247 - 211); 2. II Ərşak (təxm. e.ə. 211 - 191); 3. Fraat (e.ə. 185 - 170); 4. I Fraat (e.ə. 176 - 171); 5. I Mitridat (e.ə. 171 - 138); 6. II Fraat (e.ə. 138 - 127); 7. I Artaban (e.ə. 127 -124); 8. II Mitridat (e.ə. 123 - 88); 9. I Qotarz (e.ə. 95 - 90); 10. I Orod (e.ə. 90 - 80); 11. Naməlum hökmdar I – e.ə. 80; 12. Naməlum hökmdar II – (e.ə. 80 – 70); 13. Sanatürk – (e.ə. 77 – 70); 14. Midiya Atropatenası hökmdarı Dari – (e.ə. 70); 15. III Fraat – (e.ə. 70 – 57); 16. III Mitridat – (e.ə. 57 – 54); 17. II Orod – (e.ə. 57 – 38); 18. I Pakor – (təxm. e.ə. 39); 19. IV Fraatın (e.ə. 35 - 2).

İkinci qrupa aid sikkələr isə aşağıdakı hökmdarlar dövrünə aiddir: 1. III Artaban (80-90); 2. III Vologez (105 - 147); 3. Osroy (109 - 129); 4. Parzamasp (116); 5. IV Mitridat (129-140); 6. Naməlum hökmdar (140); 7. IV Vologez (147 - 191); 8. II Osroy (190); 9. V Vologez (191 - 208); VI Vologez (208 - 228); 11. IV Artaban (216 - 224); 12. III Tiridat (224 - 228) (24).

Qeyri-sabit çəkiyə, çox da yüksək olmayan əyara malik belə sikkələrdən təkə Azərbaycan da deyil, eləcə də bütün Cənubi Qafqazda, həmçinin Dağıstanda və Şimali Qafqazın digər regionlarında istifadə edilmişdir (22, 58). Zaman keçdikcə, metroloji analizlər nəticəsində Albaniya ərazisində Parfiya draxmalarının hakim mövqeyə malik olması ilə regionun pul dövriyyəsində daha bir dönüş nöqtəsi - iri sikkə vahid

ləri tetradraxmaları xırda dövriyyə vasitələrini draxmalar sıxışdırmağa başlaması izlənilir (20, 560-567; 22, 57).

Nəticədə qeyd etmək lazımdır ki, antik-ellin dövrü tarixində Cənubi Qafqazın ən güclü və ərazilərinə görə ən böyük coğrafiyaya malik dövləti Albaniyada e.ə. I əsrin əvvəllərindən-eranın III əsrin ortalarına qədər ticarət münasibətlərində istifadə edilən dəyər vahidlərinin bütün növləri Parfiya dövlətinə aiddir. Bu fakt tariximizin önəmli səhifələrindən olan göstərilən yüzilliklərdə ərazimizin bütövlükdə Parfiyanın təsir dairəsində olduğunu, müstəqil sikkə zərbinə həyata keçirmədiklərini və önəmli beynəlxalq ticarət yollarını nəzarət altında saxlayaraq, əldə edilən gəlirlərin bir qismini mərkəzə Nisa şəhərinə foros vergisi qismində göndərdiklərini və ehtimal ki, Roma-Parfiya müharibələrində öz ordusu ilə Arşakilər tərəfindən döyüşdüyünü təsdiqləməyə imkan verir. Albaniya bu zaman nominal asılıq, süzeren status daşısı da, hakimiyyətin idarəçiliyi yerli sülalələrin nümayəndələri tərəfindən yerinə yetirilirdi. Göstərilən önəmli siyasi faktları numizmatik materiallar tam olaraq təsdiq edir. Parfiya sikkələrindən başqa arxeoloji qazıntılar zamanı dövrün güclü dövlətlərinin sikkələri də tapılmaqdadır. Bu fakt öz növbəsində bu dövlətin beynəlxalq ticarət münasibətlərdə iştirak etdiyini və ən vacibi digər pulların da dəyərini anlayıb, qəbul etmələri faktlarında təsdiqlənir.

Ədəbiyyat

1. Алиев К. Г. Кавказская Албания / I в. до н.э. – I в.н.э. Баку, 1974, 158 с.
2. Болтунова А.И. Иберия и римская экспансия в Азии. //ВДИ, 1938, № 4, с. 167-179
3. Дадашева С. А. Основные черты денежного обращение Кавказской Албании. //ВДИ, 1976, №, с.85-92
4. Джавадов И. Ш. Кавказская Албания и международные отношения в середине I в.до.н.э. Автореф. канд.дисс., М., 1973, с.13:
5. Гамкрелидзе А. Ш. Римско-парфянские взаимоотношения от Суллы до Траяна / с 92 г. до.н.э. по 117 г. н.э./, Автореф. канд.дисс. М., 1986, с.15
6. Голенко К. В., Раджабли А. М. Али-Байрамлинский клад и некоторые вопросы обращения парфянских монет в Закавказье. //Приложение II ВДИ, 1975, №2, с.87-103
7. Пахомов Е. А. Античные монеты в Албании /в пределах Азерб. ССР/ Сб. «Вопросы истории Кавказской Албании», Баку, 1962, с.110
8. Пахомов Е. А. Монетные клады Азербайджана, других республик, краев и областей Кавказа. Вып. IX, Баку, 1966, № 2080, с.10
9. Пахомов Е. А. Монетные клады Азербайджана, других республик, краев и областей Кавказа. Вып. IX, Баку, 1966, № 2080, с.10
10. Пахомов Е. А. Монетные клады Азербайджана, других республик, краев и областей Кавказа. Вып, VI, Баку, 1956, № 1548,с.17
11. Pirquliyeva Q.Ə. Numizmatik materiallar kontekstində Parfiya və qədim Azərbaycan münasibətləri. //BDU-nun “Xəbərlər” (humanitar elmlər seriyasında)”. Bakı, 2019, 4-cü sayında, səh.107-115
12. Pirquliyeva Q.Ə. Parfiya və Azərbaycanın erkən dövlətlərinin iqtisadi əlaqələrinin tarixşünaslığından. //Ümimillə Lider H.Əliyevin anadan olmasının 98-ci ildönümünə həsr olunmuş “Azərbaycanda xalq, dövlət və ordu birliyinin gücü”adlı onlayn respublika elmi konfransın materialları. Lənkəran, 2021, s.254
13. Pirquliyeva Q.Ə. Bakının qədim yaşayış məskəni İçəri Şəhərin arxeoloji tədqiqi // “Qafqazın arxeologiyası, etnoloqiyası, folkloru” adlı beynəlxalq elmi konfransın materialları. Tbilisi, 2011, s.34-35
14. Pirquliyeva Q.A. Relationships between Parfiya and Ancient Azerbaijan in the Context of Synthesis Materials. Open Access Journal of Archaeology and Anthropology. 23 may, 2019
15. Pirquliyeva Q.A. Les mots de:musee histoire, les analyses numismatique, les monnaies de Roma et Bizanse, les monnaies de culvre et d arcent // XII International scientific and praktical conferense”Actual priorities of modern sciense education and

- practice". Paris, Fransa, mart 29-april 01 2022, s.292-301
16. Seyfəddini M., Əliyeva R. Parfiya dövlətində pul sistemi və sikkə zərbi. Bakı, "Adiloğlu", 2004, 118 səh.
  17. Тревер К.В. Очерки по истории и культуре Кавказской Албании. М.-Л., "Издво Академии Наук СССР", 1959, с. 115-116;
  18. Кошеленко Г.Монетное дело Парфии при Митридате. //Нумизматика и Эпиграфика, М.1972, s.79-100
  19. Массон М.Е. Народы и области южной части Туркменистана в составе Парфянского государства. Труды ЮТАКЭ, т. V, Ашхабад 1955, с.13
  20. Məmmədova A. R.Efendiyev. Azərbaycanda aşkarlanan Parfiya sikkələrinə yeni nəzər. //II Uluslararası Balkanlar, Anadolu, Kafqazya ve türkünstan coğrafiyasısanat, kültür, tarix ve folklor konqresi, 12 Mayıs/May 2022, Aydın-TÜRKİYE/TURKEY, Adnan Menderes Üniversitesi Yayını No: 103, s.560-567
  21. Раджабли А.М. Парфянское серебро // Нумизматика Азербайджана. Баку, 2009, "Элм ва хаят", с. 21-272.
  22. Rəcəbli Ə.M. Parfiya gümüşü Azərbaycanın pul dövrüyəsində // Azərbaycan sikkələri. Bakı, "Xalqbank", 2012, 350 s.
  23. Sikkə dəfınələrinin izi ilə . Tərtib edən: Əli Rəcəbli. Bakı, "Ecoprint", 2019
  24. Parthians // Arsacides // www.zeno.ru
  25. Rəsulova M. Торгово-экономические и культурные связи Кавказской Албании с античным и эллинистическим миром: IV век до н.э.-IIIв.н.э. Баку, «Mütərcim», 2008, 217 стр.

Summary

Qanira Pirgulyeva

The role of Parthian coins in Caucasian Albania (From the catalog of Parthian coins)

In the article, certain scientific opinions about the role of Parthian-Arshakian coins in the early history of Albania, which arose in ancient times on the territory of Azerbaijan, are investigated by the method of comparative analysis, and the main ideas, such as revealing the peculiarities of numismatic finds, take place. With the existence of Parthia for nearly 500 years, it is this the use of state coins in circulation, the fact that Albania has a sovereign right, i.e. the lack of minting in local mints, the main silver drachmas and tetra drachms being made in the Atropaten region and entering the markets are factual evidences of the Arshakid's importance to these areas.

Keywords: manuscripts and coins, Roman and Parthian coins, international trade routes.

Резюме

Ганира Пиргулиева

Роль парфянских монет в Кавказской Албании (на основе каталога парфянских монет)

В статье методом сравнительного анализа исследуются определенные научные мнения о роли парфянско-аршаковских монет в ранней истории Албании, возникших в древности на территории Азербайджана, и основные идеи, такие как выявление особенности нумизматических находок. При существовании Парфии почти 500 лет именно это использование в обращении государственных монет, наличие у Албании суверенного права, т.е. отсутствие чеканки на местных монетных дворах, главная серебряные драхмы и тетрадрахмы, изготавливаемые в районе Атропатена и поступающие на рынки, являются фактическим свидетельством важности Аршаков для этих областей.

Ключевые слова: рукописи и монеты, римские и парфянские монеты, международные торговые пути.